

BRIEFING PAPER WHISTLEBLOWER PROTECTION IN THE EU

Tiedote – Ilmiantamiset sekä Ilmiantajien (Whistleblower) Suojeleminen Suomessa

Johdanto

Vaikka Suomi sijoittuukin vuosi vuoden jälkeen yhdeksi maailman vähiten korruptoituneista valtioista, Suomessa ei ole määritelty erikseen minkäänlaista suojelua työntekijöille jotka raportoivat mahdollisesta korruptiosta ja rikoksista. Suomessa ei ole mitään nimettyä toimistoa jossa tutkittaisiin ilmiantajien lausuntoja eikä määritelty millaista apua tarjota mahdollisesti vaaratilanteessa oleville ilmiantajille. Poliittisten johtajien mukaan maassa tuetaan vahvasti avoimuuden, läpinäkyvyyden ja vastuullisuuden periaatteisiin korruption vastaisessa taistelussa.

Näistä syistä, sekä johtuen julkiseen tietoisuuteen päätyneiden ilmiantajien tapausten vähäisestä määrästä, tästä aiheesta ei käydä laajaa keskustelua poliittisissa piireissä tai yleisesti yhteiskunnassa. Oikeusministeriön äskettäin suorittama tutkimus ei myöskään johtanut lakialoitteen suunnittelemiseen joka suojelisi ilmiantajia.

Lait, Instituutiot sekä Menettelyt

Suomessa ei ole mitään tiettyä tahoja/toimistoa joka käsittelee työntekijöiden tekemiä ilmiäntojoja tai valituksia joihin liittyvät mahdolliset kostotoimenpiteet niistä johtuen. Vaikka läpinäkyvyyden ja vastuullisuuden opit ovat juurtuneet syväälle suomalaisen lainsäädäntöön, ei ole olemassa mitään lakiesityksiä jotka tukevat ilmiantajia mahdollisissa kostotapauksissa.

Hallituksen virkamiehet ovat velvollisia raportoimaan hyvin perusteltuja rikkomustapauksia poliisille, mutta heille ei ole tarjolla minkäänlaista määriteltyä turvaa mahdollisilta kostotoimenpiteiltä. Epäoikeudenmukaisesti ehdotettujen työntekijöiden on haettava oikeutta ja korvauksia tuomioistuimien kautta. Tapausten pienen lukumäärän takia on mahdotonta tehdä pitäviä johtopäätöksiä siitä kuinka tuomarit käsittelevät ja tuomitsevat näitä ilmiantajien valituksia. Työpaikoilla ilmenevät erimielisyydet ratkaistaan tyyppillisesti sisäisesti ammattiliittojen interventiolla.

Monet yritykset ovat perustaneet sisäisiä raportointijärjestelmiä omasta aloitteestaan. Suomen poliisi pitää yllä verkossa toimivaa raportointikanavaa.

Viimeisimmät tai Tämänhetkiset Aloitteet ja Trendit

OECD on kehoittanut Suomea määrittämään ilmiantajien suojelua ainakin vuodesta 2009 lähtien. Vuonna 2012 hallitus lupasi toteuttaa kaikki korruptionvastaiset toimenpiteet joita on vaadittu kansainvälisissä sopimuksissa, mukaan lukien ilmiantajien suojelu.

Vuonna 2015 oikeusministeriö muodosti työryhmän joka arvioi tarvetta mahdolliselle ilmiantajalaille. Lopputuloksena kesäkuussa 2016 oli, että nykyinen järjestelmä on ”varsin hyvä” suojaamaan ilmiantaja kosto-toimenpiteiltä, työryhmä ei nähnyt tarvetta kehittää erikseen ilmiantajalakia.

Ryhmä tuli tähän johtopäätökseen huolimatta siitä että Suomen lait ovat ”joiltain osin hajautuneet ja usein huomaamattomat,” joten on epäselvää kuinka itse suojele toteutetaan käytännössä ja kenen taholta sekä joissain tapauksissa ainoa tapa suojella ilmiantajaa on keskeyttää tapauksen tutkinta.

Työryhmä antoi suosituksensa neljä kuukautta sen jälkeen kun OECD tähdensi Suomen ”jatkuvaan laiminlyöntiä” noudattaa OECD:n Lahjonnan Vastaista Sopimusta, mukaan lukien jättämällä määräämättä ”varsinaisia ilmiantajien suojaustoimenpiteitä.”

Ilmiantajatapauksia

Suomessa ei ole nähty kovin monta julkista ilmiantotapausta. Yksi harvoista tapauksista on Jussi Aho joka ilmoitti oman rakennusyhtiönsä, FIRA:n. Sen jälkeen kun hän tuli tietoiseksi hankinnan väärinkäytöksistä, Aho, joka oli perustanut FIRA:n ja toimii edelleen yrityksen toimitusjohtajana, otti itse yhteyttä poliisiin. Tapaus oli tuomioistuimen käsittelyssä alkaen vuoden 2016 puolivälistä.

Vuonna 2014 psykologi Aku Kopakkala erotettiin yksityisiä terveyspalveluja tarjoavan yrityksen palveluksesta sen jälkeen kun hän antoi lausunnon televisiohaastattelussa jossa sanoi että masennuslääkkeet voivat aiheuttaa vahinkoa pitkällä tähtäimellä. Hänen tapauksensa sai laajaa huomiota, hän ei kuitenkaan palannut työhönsä. Kopakkala perusti blogin joka käsittelee masennusta ja hänestä tuli julkinen puhuja sekä kirjailija.

Faktat ja Tilastot

Koska Suomen hallituksella ei ole toimistoa joka pitäisi kirjata ilmiantajatapauksista, vuosittainen tapausten määrä sekä niiden seuraukset eivät ole tiedossa.

Julkinen Tietoisuus Ilmiannoista

Koska maalla ei ole pitkää perinnettä ilmiantotapauksista, ja koska suurta huomiota saaneita tapauksia on niin vähän, tietoisuus ilmiöstä on pysynyt hyvin rajallisena. Kuitenkin seuraten kasvavaa kansainvälistä huomiota jota eräät ilmiantajat ovat saaneet, monet itsenäiset tiedotusvälineorganisaatiot, tutkijat sekä hallituksesta riippumattomat järjestöt ovat alkaneet kiinnostua aiheesta entistä enemmän.

Yksi esimerkki oli ”Lex Snowden,” lainsäädännöllinen ehdotus suojella sananvapautta ja yksityisyyttä jonka aloitti NGO järjestö Effi - Electronic Frontier Finland heinäkuussa 2013. Aloitteen tarkoitus oli saada kriminalisoitua liiallinen kansalaisten valvonta ja parantaa ilmiantajien oikeuksia. Ehdotus ei kuitenkaan saanut kerättyä tarpeeksi nimikirjoituksia/kannatusta tuekseen jotta se olisi päätynyt eduskunnan käsiteltäväksi. Kuitenkin aihe sai puoleensa huomiota tietojen keräämisen sekä ilmiantajien suojelun puolesta.

Valmiudet sekä Tietokeskukset

Electronic Frontier Finland keskittyy aiheisiin joihin kuuluu sananvapaus, internet- ja yksityisyysoikeudet, sekä ilmiantajien suojele. Lukuisat ihmisoikeuksien puolesta työskentelevät NGO-järjestöt tekevät töitä vapaan puheen sekä siihen liittyvien asioiden puolesta.